

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

У статті проаналізовано різні трактування термінів “компетентність” і “компетенція”. Розкрито суть компетентісного підходу як методологічного принципу дослідження проблеми моніторингу навчальних досягнень студентів педагогічних ВНЗ.

Ключові слова: компетентісний підхід, студент, моніторинг, навчальні досягнення, вищий педагогічний навчальний заклад.

У процесі пошуку ефективних шляхів і методів удосконалення системи підготовки майбутніх учителів особливу увагу приділяють визначенню оптимальної системи оцінювання цих результатів, що дасть змогу робити адекватні висновки про якість зазначеної підготовки. Одним із важливих її показників є рівень навчальних досягнень студентів, що зумовлює актуальність проблеми їх моніторингу.

Як засвідчує аналіз наукових праць, авторами проаналізовано різні аспекти порушеної проблеми. Так, суть поняття моніторингу та його роль в освітньому процесі розкрито в наукових працях А. Белкіна, І. Маслікової, В. Приходька, С. Сіліної та ін. Питання педагогічної кваліметрії, діагностики якості освіти досліджено Л. Давидовим, Н. Єфремовою, О. Касьяною та ін. Можливості застосування інформаційних технологій у моніторинговій процедурі висвітлено в доробках Д. Матроса, Т. Корчинської, Т. Тягунової та ін. Різні підходи до трактування поняття “навчальні досягнення” стосовно різних суб’єктів освітнього процесу охарактеризовано в публікаціях Л. Бобрової, М. Дубцової, О. Пліско та ін. Разом з цим, існуюча система моніторингу навчальних досягнень студентів педагогічних ВНЗ не відповідає висунутим у руслі модернізації системи вищої педагогічної освіти вимогам, що потребує продовження наукового пошуку у визначеному напрямі. У свою чергу, це вимагає обрання оптимальної методологічної бази дослідження. Визначено, що одне з центральних місць у ній має займати компетентісний підхід.

Метою статті є розкриття суті компетентісного підходу як методологічного принципу дослідження проблеми моніторингу навчальних досягнень педагогічних ВНЗ.

Очевидно, що компетентісний підхід тісно пов’язаний з такими феноменами, як компетентність і компетенція. У Словнику з педагогіки компетентність визначено як: 1) особисті можливості посадової особи та її кваліфікації (знання; досвід), що дають їй змогу брати участь у розробці певного кола рішень або приймати рішення самостійно завдяки наявності необхідних для цього знань і навичок; 2) рівень освіченості, що визнача-

ється ступенем оволодіння теоретичними засобами пізнавальної чи практичної діяльності. У свою чергу, компетенція (від лат. *competere* – добиватися, відповідати, підходити) – це: 1) сукупність повноважень (прав і обов'язків) державних органів чи посадових осіб під час здійснення ними своїх функцій; 2) коло питань, у яких особа є обізнаною та має відповідний досвід [2].

Деякі науковці [6; 7] поняття “компетенція” висвітлюють як деяку попередньо задану вимогу (норму) до освітньої підготовки людини, що являє собою сукупність визначених особистісних властивостей (знань, умінь, навичок, особистісних якостей тощо), необхідних для якісної продуктивної діяльності стосовно визначеного кола предметів і процесів. У такому разі компетентність визначається як результат оволодіння індивідом певною компетенцією, про що свідчить засвоєння ним цих попередньо визначених особистісних властивостей, набуття мінімального досвіду діяльності в заданій сфері, а також сформованість у нього особистісного ставлення до цієї діяльності та її предмета.

У руслі дослідження слід також відзначити, що згідно з означенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Training, Performance and Instruction), поняття компетентності визначається як спроможність людини кваліфіковано виконувати роботи чи поставлене завдання. При цьому компетентність включає в себе набір знань, навичок і ставлень особистості, який дає їй змогу ефективно діяти чи реалізовувати певні функції, спрямовані на досягнення визначених стандартів у професійній галузі чи певній діяльності [8].

Підвищення значущості поняття компетентностей у сучасній освіті пов'язане з тим, що вони дають змогу більш адекватно відобразити готовність людини до життя й діяльності в сучасному суспільстві, до здійснення подальшого особистісного самовдосконалення. У світлі цього педагогічний процес має спрямовуватися на забезпечення оволодіння кожним його суб'єктом знаннями та технологіями, що задовольняють індивідуальні й суспільні потреби, готують його до виконання нових ролей у динамічно змінюваному соціумі.

Важливо також відзначити, що сьогодні формування основних цілей освіти відбувається не на рівні окремої країни, а на міждержавному рівні, що дає змогу визначити загальну освітню політику, спрямовану на поглиблення та зміцнення співпраці в межах міжнародної спільноти. У світлі цього основні пріоритети й цілі освіти проголошуються в міжнародних конвенціях та інших документах, що визначають подальшу стратегію її розвитку [3, с. 7].

Зокрема, в цих документах визначаються основні види компетентностей, якими має оволодіти сучасна людина. Центральне місце серед них займають ключові (базові, універсальні) компетентності, що мають інтегративний характер і забезпечують готовність людини до діяльності в основних соціальних сферах. Очевидно, що ключові компетентності належать до загальнопредметного змісту освітніх стандартів. Формуючи основний

набір найзагальніших понять, під час розробки навчальних програм і планів ці компетентності конкретизуються в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей на рівні змісту окремих навчальних дисциплін та життєвих сфер особистості.

У наукових працях пропонуються різні підходи до визначення групи ключових компетентностей. Не зупиняючись докладно на результатах аналізу цих підходів, відзначимо, що під час обговорення цього питання в межах роботи Організації економічного співробітництва було визначено три основні категорії ключових компетентностей, а саме: 1) автономна діяльність; 2) інтерактивне використання засобів; 3) уміння функціонувати в соціально гетерогенних групах. Так, автономна діяльність забезпечується такими вміннями індивіда: робити вибір з позиції громадянина, сім'янина, робітника, споживача тощо; визначати й обґрунтовувати цілі, що є сенсом життя та співвідносяться з індивідуальними цінностями, складати на цій основі та реалізовувати на практиці власні плани й проекти; усвідомлювати, як функціонують різні системи (контексти), та власну позицію стосовно них, можливі наслідки дій і врахування багатьох факторів у своїх діях.

Інтерактивне використання засобів передбачає наявність таких здатностей: ефективно використовувати мови й комунікативні символи в різних ситуаціях для досягнення поставлених цілей, розвитку власних знань та можливостей; застосовувати інформацію та засвоєні знання для формування можливих варіантів дії, прийняття рішень та реалізації активних дій; застосовувати нові інтерактивні технології на основі розвитку відповідних технічних здібностей та ІКТ-умінь, упровадження нових форм взаємодії з використанням цих технологій. Уміння функціонувати в соціально гетерогенних групах виявляються за таких здатностей індивіда: успішно взаємодіяти з іншими людьми; співпрацювати з ними в досягненні загальних цілей; запобігати конфліктам та за необхідності розв'язувати їх [3, с. 5–13].

Не викликає сумніву, що професійна підготовка майбутніх фахівців у ВНЗ має також забезпечити формування в них професійної компетентності. Під час проведення дослідження встановлено, що ця компетентність трактується науковцями, як: 1) здатність людини до ефективно інтелектуально й особистісно зумовленої професійної діяльності; 2) загальна спроможність і готовність до її здійснення; 3) високий рівень фахової підготовленості; 4) відповідність високим стандартам у професійній діяльності; 5) відповідність тим характеристикам, вимогам, що зумовлює професійна робота, масштабу та складності її основних завдань, динаміці змінних умов; 6) здатність особистості реалізуватися як успішний та ефективний фахівець; 7) володіння вміннями використовувати набуті компетентності для конструктивного вирішення соціально-професійних завдань, здатність до задоволення основних потреб особистості й суспільства; 8) сформованість досвіду міжособистісної взаємодії, відповідність людини деяким системним вимогам, що дає змогу досягати спільного результату у фаховій діяльності; 9) сукупність структурованих наборів знань, умінь, навичок і

стосунків, що набуваються в процесі навчання, успішні результати цього процесу; 10) властивість особистості професійно розвиватися [1]. У контексті обраної проблеми слід конкретизувати, що професійна компетентність учителя розуміється як: володіння ним необхідною сукупністю знань, умінь і навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, професійного спілкування й особистості педагога як носія визначених цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості; сукупність знань, досвіду, умінь гнучкого володіння педагогічною технологією, знаходження оптимальних засобів впливу на учня з урахуванням його потреб та інтересів, прав і вільного вибору способів діяльності й поведінки [2, с. 133].

У світлі вищевикладеного слід відзначити, що реалізація компетентнісного підходу у вищій школі забезпечує спрямованість педагогічного процесу на формування у студентів всіх необхідних для професійної й особистісної самореалізації компетентностей. Конкретизуючи цю ідею, Л. Парашенко підкреслює, що суть цього підходу полягає у зміщенні наголосу з накопичення суб'єктами навчання визначених знань, умінь і навичок на розвиток у них спроможності “практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки й досвід успішних дій” [4, с. 73].

О. Пометун наголошує, що впровадження компетентнісного підходу вимагає переосмислення загальних цілей освіти за умов її варіативності. У свою чергу, це зумовлює необхідність внесення змін у підходи й механізми формування змісту освіти, а як наслідок – і в стандарти освіти. Як відомо, в межах традиційної знанневої парадигми освіти формування її змісту відбувалось на основі встановлення “обов’язкового мінімуму знань”, що зумовлювало визначення вимог до навчальних досягнень молодих людей як фіксацію рівня (форми) досягнення ними заданого мінімуму. Запровадження компетентнісного підходу передбачає формування змісту освіти з огляду на бажаний кінцевий результат, тобто як набуття молодими людьми визначених компетентностей, а вже на основі цього здійснення відбору й уточнення змісту навчальних предметів, що може забезпечити досягнення цього результату [5, с. 42].

Висновки. Отже, на підставі вищевикладеного можна підсумувати, що одним з основних завдань професійної підготовки майбутніх учителів є формування в них необхідних для успішної життєдіяльності в сучасному інформаційному суспільстві компетентностей. Причому центральне місце в цій системі займають ключові та професійна компетентності.

У свою чергу, як наголошує О. Овчарук, включення компетентностей до змісту освіти вимагає запровадження їх вимірників у систему моніторингу її якості [3, с. 8]. А це значить, що діагностика навчальних досягнень студентів не повинна обмежуватися тільки визначенням рівня засвоєння ними професійно необхідних знань і вмінь. Зокрема, цей моніторинг має охоплювати вивчення стану сформованості в майбутніх фахівців визначених компетентностей. На підставі вищевикладеного можна підсумувати, що компетентнісний підхід є важливим методологічним принципом

вивчення моніторингу навчальних досягнень студентів педагогічних ВНЗ, який дає змогу на основі забезпечення відповідності цієї процедури змісту вищої педагогічної освіти та вимогам щодо її засвоєння формулювати адекватні висновки про рівень навчальних досягнень майбутніх учителів та прогнозувати їхні подальші зміни на шляху професійного становлення. У подальшому науковому пошуку планується розкрити суть інших наукових підходів, що становлять методологічну базу дослідження порушеної проблеми.

Список використаної літератури

1. Зінчук Н.А. Теоретичне обґрунтування критеріїв і показників сформованості аналітичної компетентності майбутніх менеджерів / Н.А. Зінчук // Педагогічний дискурс. – 2009. – № 5. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2009_5/sndex.html.
2. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М. : ИКЦ “МарТ”; Ростов н/Д. : Издательский центр “МарТ”, 2005. – 448 с.
3. Овчарук О.В. Развитие компетентного подхода: стратегические ориентиры международной спільноти / О.В. Овчарук // Компетентный подход в современной образовании: мировой опыт и украинские перспективы / под заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 6–15.
4. Паращенко Л.І. Технология формирования ключевых компетентностей в старших классах: практические подходы / Л.І. Паращенко // Компетентный подход в современной образовании: мировой опыт и украинские перспективы / под заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 16–25.
5. Пометун О.І. Дискусия украинских педагогов вокруг вопроса внедрения компетентного подхода в украинской образовании / О.І. Пометун // Компетентный подход в современной образовании: мировой опыт и украинские перспективы / под заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 73–76.
6. Ткачова Н.О. Аксиологический подход к организации педагогического процесса в общепросветительском учебном заведении: монография / Н.О. Ткачова. – Луганск : ЛНПУ ім. Т.Г. Шевченка ; Х. : Вид-во “Каравела”, 2006. – 300 с.
7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
8. Spector J. ERIC Clearinghouse on Informational and Technology Syracuse NY / J. Spector, Michael-de la Teja Peana // Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence Competencies and Certification. – P. 1.

Стаття надійшла до редакції 30.08.2013.

Щеблыкина Т.А. Компетентностный подход как методологический принцип исследования проблемы мониторинга учебных достижений студентов педагогических вузов

В статье проанализованы разные трактовки терминов “компетентность” и “компетенция”. Раскрыта сущность компетентностного подхода как методологического принципа исследования проблемы мониторинга учебных достижений студентов педагогических вузов.

Ключевые слова: компетентностный подход, студент, мониторинг, учебные достижения, высшее учебное педагогическое заведение.

Shcheblykina T. Competence-Based Approach as a Methodological Principle of Research on Monitoring of Educational Achievements of Pedagogical Universities Students

The article states that in the search for effective ways and methods of improving of the system of future teachers' training, the determination of the optimal evaluation system of the results is greatly focused on. Such system will give an opportunity to make adequate conclusions about the quality of such training. One of important indicators is the level of students' academic performance, which leads to the relevance of its monitoring.

As it was determined, the importance growth of the competence concept in modern education is directly connected with the fact that it can more adequately reflect the willingness of people to live and act in today's society, to implement further personal improvement. According to this, educational process is to be aimed at ensuring of subject knowledge and technologies mastery by every educational subject, that will meet individual and social needs and prepare him/her to take on new roles in dynamically changable society. The implementation of competence-based approach in higher educational establishment provides the tendancy of educational process to form all the necessary professional competencies and personal self-actualization of the students. It was found that the essence of this approach is in emphasis shifting from knowledge and skills accumulation by educational subjects to development of their capacity to act practically.

On the basis of the scientific paper analysis it was also determined that the implementation of competence-based approach requires rethinking of the overall objectives of education in terms of its variability. In turn, it necessitates changes in the approaches and mechanisms of curriculum, and as a result, the amendments in the standards of education as well. As it is known, within the traditional cognitive paradigm of education its content formation took place on the basis of establishing of compulsory minimum set of knowledge that led to requirement to the educational achievements of young people as a way of specified minimum level (form) record. The introduction of competence-based approach involves the formation of educational content with regard to the desired outcome, i. e the identified competencies gaining by young people, and basing on this the selection and specification of subjects content implementation that can provide the achievement of this result. In turn, the inclusion of competencies into the curriculum requires the introduction of its measures into monitoring system of educational quality. This means that the diagnosis of students' educational achievements should not be limited to determining of the necessary professional knowledge and skills assimilation level. In particular, this monitoring should include the study of the formation of future professionals' identified competencies. This suggests that the competence-based approach is an important methodological principle of the problem study of monitoring of the academic performance of pedagogical university students.

Key words: *competence-based approach, a student, monitoring, educational achievements, higher educational institutional establishment.*